

voji rozeznávání veřejných a soukromých překážek manželství pojednává Emanuel Tilsch v historicko-kritické studii o řízení ve věcech manželských v Právniku na str. 261. — K výkladu § 158 obč. z přispívá Schwalb v Ger. Ztg. str. 268. — O otázce donucovacího vychovávání nezletilých jednají: dr. Alfred Bloch v Ger. Ztg. str. 41 (Der richterliche Vormund, ein Beitrag zum Capitel Kinderschutz; srv. i korespondenci v témže časopise na str. 247); pak Dr. H. v M. v Jur. Bl. str. 565 (Zwangserziehung eine socialethische Nothwendigkeit); touže otázkou obírala se též řeč nastupujícího rektora dra Stupeckého, dosud neuveřejněná. Doc. Dr. E. Tilsch.

O předních pomůckách ke studiu nového občanského zákoníka německého.

Nemá snad býti úkolem těchto slov, podati zevrubný přehled celé mladé literatury nového zákoníka, nebo kritiku jednotlivých, třeba jen znamenitějších zjevů této literatury; chceme zde toliko vytknouti nejdůležitější díla, principy, jakými spracovatelé jejich jsou ovládáni, a v hlavních rysech i výsledky, jakých jmenovitě dle úsudku jiných dosahují.

Ještě neuplynulo 5 let od oné doby, kdy vydán »občanský zákoník pro říši německou« a již nyní obtížno jest sjednati sobě přehled o literatuře, která, jak bylo lze očekávati, z důvodů velice různých neobyčejným způsobem narostla. Je to jmenovitě literatura komentárová a kompendiosní, jež značně převládá nad lepšími zjevy literatury monografické (dosud až na nečetné výjimky hlavně v časopisech zastoupené); zjev to zcela pochopitelný: Při značném počtu vysokých škol v Německu a ještě několikerém obsazení stolic práva občanského, dále při té okolnosti, že nejen dřívější učitelé práva partikulárního, nýbrž i všichni, kdož právo římské přednášeli a přednášejí, odbývají nyní přednášky o právu občanském, jakož i že bylo hojně odbýváno zevrubných přednášek v různých kursech, — nelze se diviti, že každý pokládal za svůj úkol založiti sobě přednášky pro celý obor, a rozšířiv je (po případě ani tak neučiniv) vydal je tiskem.¹⁾ — Nehledě ani k spisům, které podržely ráz i jméno přednášek, vznikly takřka veškeré spisy systematické tímto způsobem, což vyplývá již z nepatrného poměrně objemu vydání počátečních oproti pozdějším.²⁾ Ozývají se ovšem hlasy, toužící na nedostatek literatury monografické³⁾ a tvrdící, že více jest jí potřeba než kompendií a komentářů. Jeden důvod však, pozitivní, proč píšou se kompendia, právě uveden; druhý, negativní, proč nepíšou se monografie, aspoň v hlavním rysu, myslím, nikoli neprávem byl vytčen⁴⁾ v ten smysl, že schází podklad pro detailní, monografické zpracování, podklad, na kterém zkoušeti lze ostří předpisů zákonných, dosah jich i bohatství případů, které pro to které ustanovení lze subsumovati, zkrátka vynášeti pomocí veškerých prostředků techniky vědecké latentní obsah práva — zevrubná obsáhlá judikatura. Judikatura však z cizího práva vyplynuvší (hlavně obecného, pruského a francouzského) neposkytuje pravé náhrady, a použití jí s plným zdarem nikterak se nepotkává (sr. na př. komentáře Schererův a Rehbeinův, o nichž níže bude řeč).

Charakteristickým znakem takřka veškerých předmluv k souborným pracem o právu občanském jest odmítnutí snahy po dosažení plné samo-

¹⁾ Srov. Oertmann: Civilistische Rundschau v Archiv für bürgerliches Recht, sv. 17.

²⁾ Sr. na př.: Einführung in das Studium des B. G. B. od Endemanna a Gareise (vyd. 1.) oproti vydáním pozdějším vydaným Endemannem.

³⁾ Stammler: Das Recht der Schuldverhältnisse in seinen allg. Lehren str. VI. (ve sbírce Guttentagem pořádané: Das Recht des B. G. B. in Einzelndarstellungen č. 5).

⁴⁾ Tuhr: Deutsche Juristenzeitung r. 1900 č. 16.

statné vědeckosti.⁵⁾ A skutečně nelze popřít, že literatura nalézá se ještě daleko oné výše, na jakou dospěla doktrína obecnoprávní; nových hledisek, nových myšlének nemnoho naléztí lze.⁶⁾ Kritika arciť, nikoli ovšem veškerá (tak jmenovitě *Juristische Rundschau* *Staubem* v *Deutsche Juristen-Zeitung* redigovaná, zdá se míti ráz povzbuzující a nikoli kritický) — dosti přísně vytýká vady, nehledě ani k nesprávnostem v jednotlivostech, hlavně vady v principiálním založení spisů, omlouvajíc je, a z části zajisté právem, mnohostí látky a krátkostí času. Je-li však kritika písemná často dosti přísná, byť jen ve rčeních všeobecných, jeví se kritika z katedry mnohdy velmi nemilosrdnou, takže vynikajícím učitelem university lipské charakterisován byl systematický spis jinak dosti odporoučený a značně rozšířený, krátce v ten smysl, že neobsahuje mnohého, co obsahuje zákon, za to obsahuje mnoho, čeho v zákoně dopátrati se nelze.

Tří principiálních otázek, výkladu samého zákona se nedotýkajících a v každém spise dotčených, stručně k osvětlení rázu celé literatury za nutno pokládal bych se dotknouti, aniž bych snad náhledy tam projevené jakékoli podroboval kritice: otázky terminologie, otázky používání materialí a konečně otázky po mém soudě nejdůležitější: jak hleděti k právu dosavadnímu, tvořícímu nejbližší stupeň k dosažení jednoty práva občanského v Německu.

Pokud jde o otázku používání a významu materialí, tož ostří zbavena byla známým oním sporem mezi *Thölem* a *Goldschmidtem*.⁷⁾ Sporů v tom směru aspoň není. Ovšem rozcházejí se mínění o ceně materialí a je zastoupena celá stupnice mínění, od těch, která je pokládají za nemnoho cenné, až do těch, kdo doporučují rozumné a zevrubné jich používání; leč principiálních diferencí není. Materialí tu vydatněji, tu méně vydatně se používá a sice nejen pokud jde o vysvětlení obsahu zákona; totiž význam, jaký doslovu přikládali redaktori, bývá pro výklad zákona rozhodným (používání materialí po stránce interpretační), nýbrž i pokud jde o dosah zákona: jen ona kasuistika, jakou při té které normě měli redaktori na mysli, ve výkladech se uvádí.

Naproti tomu rozpoutal se spor v otázce terminologie. Jmenovitě berlínský professor *Oertmann* láme kopí za terminologii římsko- a obecnoprávní, jež sta'a se »společným statkem právní vědy všech zemí, má při nejmenším neobyčejnou cenu didaktickou a nesmí býti tudíž odhozena jak obnošený oděv«, a sice činí tak nejen v předmluvě svého dílčího komentáře, nýbrž i ve zvláštních článcích. Proti tomu opět závažné hlasy se ozývají, z nichž na př. *Endemann* ⁸⁾ vindikuje výhradnou platnost terminologii zákonníka, ježto se »starou terminologií staré představy trvají, následkem čehož dějinná jasnost se kalí a nový vývoj zakrňuje«.

Za to panuje takřka jednomyslnost ohledně názoru o kontinuitě nového práva s dosavadním. Třeba že někteří ⁹⁾ kladou důraz na to, že pro začátek, hlavně v komentáři z opatrnosti sluší vykládati zákon z doslovu a z materialí, nejsou ani oni odpůrci přesvědčení jinak obecného, že úkolem pravé vědy právní jest vykládati zákon nejen z těchto pomůcek, ale i z materialí jeho materialí,¹⁰⁾ že totiž sluší hleděti k vývoji jeho z práv dosavadních, zkrátka, že jest vždy na paměti míti historickou souvislost práva.

Pokud jde o výsledky dosavadní literární činnosti, spatřiti lze pocho-pitelný zjev, že jmenovitě větší komentáře jsou daleky svého ukončení.

⁵⁾ Sr. i *Planck*: B. G. B. etc., proti tomu *Oertmann* cit. sv. 14., jenž nazývá komentář *Planckův* událostí vědeckou prvého řádu.

⁶⁾ Sr. *Oertmann* cit. sv. 14. o kvalitě a kvantitě nové literatury.

⁷⁾ Sr. *Kanda*: Soukromé obchodní právo rakouské, sešit I. str. 24 a nn.

⁸⁾ *Einführung*; sr. též *Leonhard* (v *Guttentagově* sbírce), č. X.: *Der allg. Theil*, str. II.

⁹⁾ *Biermann* ve svém níže uvedeném dílčím komentáři.

¹⁰⁾ *Leonhard* cit. str. 67.

Naproti tomu již několik větších systematických prací¹¹⁾ bylo a sice již v několikátých, neobyčejně rychle za sebou jdoucích vydáních dohotoveno. Ovšem spolčil se k vydání velkých komentářů vždy větší počet sil, pravidelně tak, že jednotlivé knihy zákonníka jednotlivci do spracování vzaty; však při různém objemu jednotlivých knih a často i různém sociálním postavení spracovatelův nelze se diviti, že souborná díla jedním okamžikem v život nevstoupila. Z této dělby práce vzchází arci oproti výhodě dřívějšího dokončení jisté ne vždy výhodné následky. Jen ve vyminečných případech¹²⁾ o tiž ponecháno jednomu ze spracovatelů vedení celého díla; při ostatních komentářích tvoří každý díl spracování práci zcela samostatnou každého jednotlivce (nač spracovatelé často důraz kladou),¹³⁾ oproti které druhí spracovatelé nižádného vlivu nemají. Uvážíme-li, že celý zákonník tvoří jediný celek, jehož principy neomezují se na jednotlivé knihy zákona, že tedy každý spracovatel aspoň do jisté míry musí se obíratí ustanoveními nepadajícími přímo v jeho území, nepochybně musíme přiznati, že v knize, aspoň zevně jediný celek tvořící, leckde uvedena budou mínění tvořící diametrální protivy. Ostatně dochází i k tomu, že ani v zevnější úpravě díla nedocílí se potřebné jednotnosti.¹⁴⁾

I. Především sluší se zmíniti o několika spisech, jichž význam neleží tak v jejich obsahu, jako v době, kdy byly vydány. Jsou to tak zv. vydání příruční, při nichž samostatná práce záleží toliko v shrnutí všech §§ů, jichž obsah tam má jakýkoli vztah, při každém jednotlivém §u a v stručných poznámkách, připojených k tomu kterému §u. Než byvše připraveny již před vydáním zákonníka a vydány hned po jeho publikaci, vykonaly v plné míře úkol, jakému měly sloužiti: dáti co nejstručněji a nejrychleji přehled o zákonníku, zjednati pro první čas orientaci. Nejrozšířenější a zároveň nejlepší vydání uspořádané *Beckem* v Mnichově: B. G. B. für das deutsche Reich nebst dem Einführungsgesetze, in Verbindung mit E. Ebert und H. Schneider herausg. von Prof. O. Fischer und W. Heule, jež došlo již 4. vydání. Dále zasluhují zmínky vydání *Achillovo* (in Verbindung mit André, Greiff, Ritgen, Unzner), *Landéovo*, *Tränkner* a *Wulfertovo*, a *Gareisovo*.

Na hranici mezi tímto druhem spracování a komentářem stojí, blíže se bohatostí obsahu komentáři: *Kuhlenbeck*, das B. G. B. f. d. deutsche Reich a *Neumann*: Handausgabe des B. G. B. f. d. deutsche Reich nebst Einführungsgesetz, jichž význam jako knih příručních (k rychlé orientaci sloužících) nebude zajisté přechodný, nýbrž budou míti důležitost trvalou. — Naproti tomu jen přechodný význam mělo zvláštní spracování *Haidlenovo* (B. G. B. nebst Einf. G. mit den Motiven und sonstigen gesetzgeberischen Vorarbeiten). Ve formě komentáře podán způsobem, jakým jinde výklady, výběr z materiálů zákona; při každém §u podány jeho dějiny způsobem dosti zevrubným a úplným. Dokud nebyly materialie úplně vydány a tedy všeobecně přístupny, bylo nutno sáhnouti ku knize Haidlenově.¹⁵⁾ Dnes každý, kdo s materialii dobře seznámiti se chce, musí upotřebiti vydání úplných.

II. — 1. Z komentářů na prvním místě sluší jmenovati komentář *Planckův*: B. G. B. nebst Einf. G. erläutert von Dr. Planck in Verbindung mit Dr. Achilles, Dr. André, M. Greiff, F. Ritgen und Dr. Nuzner. Práce je rozdělena mezi jednotlivé spolupracovníky ne přesně dle knih zákonníka; vrchní řízení má Planck, jenž sám spracoval díl všeobecný zákonníka a všeobecný díl práva obligačního. Dílo je obsáhle založeno a je dosud daleko svého konce; jen díl všeobecný je úplný. Obzvláštní význam komentáře tohoto leží, bych tak řekl srozumitelně pro naše poměry v nepopíratelné podobě

¹¹⁾ Učebnice *Endemannova*, *Cosackova*, *Mathiaszova*.

¹²⁾ Komentář *Planckův*.

¹³⁾ *Biermann*.

¹⁴⁾ Srovnati jest dílčí komentáře *Gareisův* a *Frommholdův*.

¹⁵⁾ D. J.-Z. r. 1899 č. 19: *Leske*.

jeho s komentářem Zeillerovým. Planck pokládá se právem za jednoho z tvůrců zákonníka. V první kommissi byl referentem práva rodinného (Planck: str. 7), v druhé kommissi byl referentem generálním (str. 13). Též Achilles († 21./10. 1900) účastnil se prací zákonodárných v obou kommissích, ostatní spracovatelé byli zapisovateli druhé kommise. Z toho patrně lze vysvětliti sobě celou povahu díla Planckova. Jemu lépe než komu jinému bylo známo, co tanulo redaktorům při tom kterém ustanovení na mysli, čeho chtěli dosíci, proč tím neb oním způsobem látku upravili. Dle toho veškeré materialie zákona velmi zevrubně jsou spracovány, všude stavěny do popředí intence zákonodárcovy; naproti tomu, i pokud to při časném vycházení knihy bylo možno, nevšímáno si literatury (tím méně ovšem judikatury), zanedbán výklad o souvislosti nového práva se starým. »Dílo je jednostranné« (praví Oertmann na u. m. sv. 15., str. 429), než mezery ty mohou vyplniti jiní; však dílo Planckovo mohl podati jen Planck.«

Podobné obsahem i rozsahem jsou dva komentáře, z nichž jeden spracován ponejvíce od profesorů universitních v severním Německu, druhý ponejvíce od praktiků bavorských: 2. Kommentar zum B. G. B. herausgegeben von J. *Biermann* (právo věcné), W. v. *Bluhme* (společně s E. Hubrichem právo rodinné, jež dosud schází), G. *Frommhold* (právo dědické), C. *Gareis* (díl všeobecný), E. *Hubrich*, A. *Niedner* (zákon uvozovací), P. *Oertmann* (obligace). Dílo to je takřka hotovo, jen právo rodinné, jak zmíněno, dosud nebylo vydáno. Chváli se stručnost a přehlednost a přece důkladnost komentáře toho, ač dílčí komentář Frommholdův pokládá se za příliš stručný na úkor srozumitelnosti; naproti tomu vytknutí sluší přílišnou samostatnost, jakou každý ze spracovatelů na úkor jednotnosti si vindikuje. Kdežto na př. Gareis a Oertmann pilně a zevrubně všímají si prací přípravných, kladou důraz na vývoj nového práva ze starého a dle toho u výkladech svých se řídí, činí se odůvodněné výtky Biermannovi, že jest mu text zákona netoliko jediným vodítkem, nýbrž i jediným materiálem, z něhož čerpá. Dále vytýká se, že každý spracovatel příliš upírá pozornost na materii jemu přikázanou, nedotýká se látky, v jiných knihách obsažené, třeba by k srovnání bylo takové poukázání takřka nezbytným (na př. vytknutí poměru mezi § 892 [důvěra v knihu veřejnou] a §em 2366 [důvěra v listinu legitimující dědice, Erbschein]).¹⁶⁾

3. O něco obšírnější, hlavně pro praxi vypočtené, důkladné a k zevrubnému studiu se hodící, je dílo druhé: Kommentar zum bürg. Recht für das deutsche Reich: In Gemeinschaft mit Dr. Theod. *Loewenfeld*, Karl *Kober*, Dr. Felix *Herzfelder*, Phillip *Mayring*, Dr. Theod. *Engelmann*, Josef *Wagner*, herausgegeben von Dr. Julius *Staudinger*. Partie práva dědického a obligáčního dosud schází.

4. Nejobšírnější a nejvíce theoreticky založený jest: Kommentar zum B. G. B. vom 18./8. 1896 nebst dem Einf.-Ges., bearbeitet von *Hölder*, *Schollmeyer*, *Fischer*, *Heymann*, *Schmidt*, *Habicht*, *Schultze*. Ovšem, že týž dosud jest dalek ukončení. Hotov jest pouze díl všeobecný, spracovaný Hölderem, a všeobecný díl práva obligáčního spracovaný Schollmeyerem. Komentář je velice důkladný a zevrubně použito dosavadního bádání u vědě právní. Hleděno k literatuře práva obecného i práv partikulárních, použita judikatura a použito s výběrem i materialii. Též po stránce dogmatické (samostatné konstrukce) překonává dílo toto ostatní a praví se o něm vůbec, že náleží jemu jedno z předních míst v literatuře nového zákonníka. Než hlavně části Hölderem spracované vytýká se zvláštní přílišná abstraktnost, často i přílišná malichernost, jež budou, hlavně vzhledem k účelu knihy (vždyť i ona má sloužiti po výtce praxi) velice na ujmu jejímu porozumění a upotřebitelnosti.

Obsáhlým způsobem pokusily se těžiti z praxe dosavadní k porozumění a vysvětlení dosahu nových norem právních dva spisy ve formě komentáře

¹⁶⁾ D. J. Z. 1900 č. 16.: *Tuhr*.

s dosti různým zdarem: 5. Dr. K. *Scherer*, jehož komentář vyšel v pěti dílech, samostatných titulů, a snaží se neobyčejně obširným přivoděním judikatury práva obecného, pruského a francouzského vykládati zákon; massa uvedených rozhodnutí je ohromná, píše záslužná. Než před okem kritiky setkal se dílo to s naprostým nez darem. »Namnoze bez výběru sestavené repertorium starší judikatury obsahuje komentář Schererův«, ¹⁷⁾ »práce nepodařená«, ¹⁸⁾ tak zní úsudek o práci té. Jmenovitě vytknouti sluší, že množství materiálu namnoze uvedeno tam, kde naprosto nemá žádného významu, že dále tam, kde zákon obsahuje myšlenky nové, není uvedeno ve výkladech takřka nic a že konečně, kde výklady se poskytují, je odvislost od materialii takřka naprostá.

6. Více pochvaly získává sobě druhé dílo: *Rehbein*: Das B. G. B. mit Erläuterungen für das Studium und die Praxis, I. Bd. Allg. Th. Týž klade jmenovitě důraz na to, že zákonník není jednoduchý a jasný, někde pravý obsah je latentní. Úkolem praxe bude vyplniti zákon životem. Poněvadž pak již dosavadní praxe dle starého práva rozhodující vzhledem k bohatosti poměrů životních (k rozhodnutí soudům předkládaných) odkryla dosah norem práva tohoto, znamenalo by nedbání dosavadní judikatury zahoditi poklad, jehož speněžení jest úkolem knihy Rehbeinovy. Dle toho podává se ráz celé knihy: Pomocí judikatury práv dosavadních (hlavně pruského a obecného) hledí autor na jisto postavití dosah zákona, řešiti napřed možné kontroversy. Konstruktivně stojí ovšem komentář tento za oněmi sub 1, 2, 3, 4 jmenovanými, a též pokud jde o výsledky vědy právní, má po výtce ráz jen referující. Forma je dosti nepřehledná. Celé partie §§ jsou shrnuty v jedno a k nim připojují se výklady. — Zmínky zasluhují ještě stručnější, vesměs nehotové a většinou menší význam mající komentáře: Szkolny & Caro (B. G. B. für das deutsche Reich), jenž dospěl k § 351; Wilke, Reatz, Koffka, Neumann (Das B. G. B.), jenž pojednává dosud jen o právu dědickém; Heilfron: Lehrbuch des bürgerl. Rechtes auf der Grundlage des B. G. B., dosud tři knihy (díl všeobecný, poměry závazkové a právo věcné) a Meissner: Kommentar k 2. a 3. knize občanského zákonníka.

III. — 1. Ze spisů systematických, tvořících pendant k učebnicím práva pandektového, zaujímá první místo spis *Endemannův*: Einführung in das Studium des B. G. B. Již r. 1896 vydal týž společně s prof. *Gareisem* spis téhož jména, ovšem zcela nepatrného objemu, při němž spracoval on dvě první knihy zákona, Gareis ostatní tři. Celé dílo obsahovalo 427 str. Počínaje 3. vydáním r. 1897 podnikl práci samostatnou, velice rozšířenou, takže spis, nyní dohotoven byv, přes dva a půl tisíce stránek čítá. Dílo je velmi zevrubné, bohaté v jednotlivostech, svědomité a nejen při studiu a v praxi, nýbrž i při práci vědecké poskytne mnohý vzácný pokyn. Zevrubně spracovány výsledky dosavadní vědy, bedlivě všímáno si literatury; samostatné konstrukci však a kritice, jak zákona tak i mínění v literatuře pronesených, velké pole ponecháno není.

2. Stručnější a jednostrannější, ale v jistých směrech opět interessantnější jest rovněž již dohotovený *Cosackův*: Lehrbuch des deutschen bürgerlichen Rechtes auf der Grundlage des B. G. B. Zaráží ovšem naprosté zanedbávání pramenů romanistických oproti germanistickým. Jinak vyniká spis ten nad většinu ostatních po stránce dogmatické (samostatností v konstrukci) a kritické, vytýkáje ostře též vady zákona, ovšem často též domnělé. Hojnost vhodných příkladů činí knihu jako učebnici velmi potřebnou.

3. Ještě menšího objemu je třetí z důležitějších hotových děl systematických, *Matthiasův*: Lehrbuch des B. G. B. ve dvou dílech. Spisovatel poukazuje na to, že dílo jeho je učebnicí a vylučuje z něho proto jednak kasuistiku, jednak srovnávání s právem dosavadním. Považujeť za nejdůležitější úkol učitele, oživití těmito výklady stručný obsah spisu. Podává též

¹⁷⁾ *Crome*: Systém.

¹⁸⁾ *Oertmann* na u. m. sv. 14.

přehledně při jednotlivých otázkách literaturu, což ovšem při neobyčejně rostoucí produkci má cenu jen relativní.

4. S pevným přesvědčením, že vyplní mezeru v nové literatuře, se značnou originalností, ale často též bezohledností ve výrazu i v kritice, jak i jindy ve spisech svých, vystupuje s všeobecným dílem své učebnice *Crome: System des bürgerlichen Rechtes*. Vniknouti v hloubku zákonníka, vynést na povrch systematický základ, hlavní principy zákona, pokládá za svůj úkol. Jména na př. jako Kant, Hegel, Fichte, Stahl, nebo opět Laband, Mayer (citovaná mezi spisy použitými) poukazují k tomu, jak daleko vytkl sobě svůj cíl. Pokud cíle svého již nyní, v době, kdy zákon počíná svoji pouť a prokázati má, jaké poklady v něm jsou uloženy, dojiti může, budiž tu sobě pozůstaveno; není však pochyby, že tento spis, až bude dokončen, nutně bude čítán k nejlepším v nové literatuře.

5. Rovněž jen z části hotovo (omezujet se na právo věcné a všeobecný díl práva obligačního) jest *Dernburgovo: Das bürgerliche Recht des deutschen Reichs und Preussens*. Liší se od ostatních spisů jmenovitě již tím, že nemá podati pouze právo občanského zákonníka, nýbrž zároveň zemské právo pruské, pokud právě platnost podrží. Methoda i sloh autorův jsou tytéž, jak známy jsou z pandekt jeho i z pruského práva soukromého. Plynlost u výkladu, snadné, třeba ne vždy přesvědčující řešení kontrovers, jsou hlavní přednosti tohoto díla.

6. Jakožto na významný zjev sluší poukázati na nové spracování pandekt *Windscheidových*. Nehledě k dodatkům v textu i poznámkách spracováno jest v stručných výkladech při příslušných materiích právo občanského zákonníka, krátce sice, ale způsobem takovým, že bylo o výkladech těch řečeno,¹⁹⁾ že náležejí k nejlepším, co o novém právu vůbec bylo napsáno. Ovšem, že titěž, kdo takovou chválu poskytují, zrazují od opětného snad podobného spracování učebnice té.²⁰⁾ — Menšího významu jest spis Bendixův: *Das deutsche Privatrecht auf Grund des B. G. B.* (již dokončený); pouhou parafrazi, ba často i jen doslov zákona podává Bunsen: *Einführung in das B. G. B. für das deutsche Reich* (hotov).

IV. Methodicky zajímavější jsou *Krückmannovy: Institutionen des bürgerlichen Rechtes*, již druhého vydání se dočkavší. Základní pojmy práva mají býti vykládány na půdě zákonníka občanského. Spracování samo o sobě dočkalo se pochvaly, leč proti metodě ozval se odpor: kladet se důraz na to, že východiskem při vyučování má býti právo římské, se svými jasnými, jak z kamene vytesanými pojmy, a nemá býti po dvakráte přednášen zákonník občanský, jednou v hlavních rysech, podruhé v detailech, což svědomitému studiu jeho valně by mohlo škoditi.²¹⁾ — Pouze hlavní rysy podává *Zitelman: Das Recht des B. G. B. (Allg. Theil; System zum Selbststudium und zum Gebrauche bei Vorlesungen)*. Z účelu toho vyplývá povaha spisu: v stručných větách vybudována pouhá kostra zásad v zákoně obsažených; kasuistika, výklady o důvodech a účelech těch kterých ustanovení, i vývoj dějinný ponechán přednášce ústní. — Podobné účely sleduje H. *Encken: Das Recht des B. G. B. in systematischer Zergliederung*.

V. V dalším postupu dlužno uvést řadu spisů, které »nemajíce povahy učebnic a nečiníce nároků na systematickou úplnost snaží se uvést v nejdůležitější zásady nového práva«. Jsou to spisy podávající více méně věrně obsah přednášek, záhy po vyjití zákonníka po říši německé od theoretiků i praktiků pořádaných.²²⁾ 1. Nejobširnější, dle návěští hranici mezi učebnicí a přednáškami tvořící, jest dílo vydané professory *Eneccerem* (1. a 2. kn.) a *Lehmannem* (3.—5. kn.): *Das bürgerliche Recht; Eine Einführung in das*

¹⁹⁾ *Tuhr D. J.-Z.* 1900 č. 16, *Bekker* tamtéž č. 14.

²⁰⁾ *Bekker* č. 14.

²¹⁾ *Oertmann* na u. m. sv. 14.

²²⁾ *Tuhr D. J. Z.* 1899 č. 16.

Recht des B. G. B. Kniha ve svých 1475 str. předstihuje jmenovanou již učebnici Matthiaszovu rozsahem, ale jinak svobodné, ne zcela souměrné pojednání nezastírá zcela způsob vzniku jejího. Jak která otázka interessovala přednášejícího a hodi se k tomu, by vzbudila interese posluchačů, tak obšírně přednesena. Kdežto na př. většina kontrovers odbyta naznačením spornosti v závorce, zabývá se spisovatel některými velmi obšírně: Obšírně zavrhován náhled Gierke-Beseler-Regelsbergerův o podstatě právnických osob (§ 29), několik §§ věnováno pojednání o povaze plné moci, kdež polemizováno proti Planckovi (§§ 94 a nn.). Jinak uvádí se hojně příkladů k oživení výkladů, k literatuře přihlíženo ovšem jen příležitostně, za to hojně srovnáváno právo dosavadní.

2. Jen k vydání jediného sešitu o 128 str. a sice záhy po sobě ve dvou vydáních došly přednášky *Eckem* v Berlíně odbývané: *Vorträge über das Recht des B. G. B.*, a již vzhledem k tomuto nevelikému počátku není hlasu, jenž by vzhledem k povážlivému (jak se prosylchá) zdravotnímu stavu autorově, nelitoval, že jeden z nejzdatnějších pěstitelů literatury byl nucen tak záslužné práce zanechat.*) »Jak při mistru přednesu jako Eck nebylo lze jinak očekávat, jest to co podáno znamenité věcně i formálně. Výklad je stručný, přesný a přece úplný; spočívá na vzácném ovládnutí jak práva obecného, tak občanského zákonníka i nové literatury. Spracování je pokud možno nejpečlivější, úsudek zůstává přes nejsvědomitější hledění k slovu zákonodárcovu plně vědecky svobodný.«²³⁾ »Vynikající formou a obsahem jsou přednášky Eckovy; vynikajíť vzornou jasností řeči a klidně odvažujícím úsudkem, s jakým obtížné otázky jsou řešeny«,²⁴⁾ tak zní úsudky o sešitě tom; i kritik tak bezohledný jako prof. Strohal vytknuv, že kniha ta vyniká nedostatkem něčeho, čím vše ostatní přímo oplývá — nedostatkem frásí, prohlásil, že knize té, kdyby byla dokončena, náleželo by první místo v celé dosavadní literatuře.

3. *Hellmann* ve svých »*Vorträge über B. G. B. für das deutsche Reich*«, jichž vyšel toliko díl všeobecný v r. 1897, nechce nic jiného než právníku v právu obecném vzdělanému poskytnouti rukojeť pro porozumění nového práva na základě dosavadní metody a poukazováním na odchylky obecného práva, a proto je často toliko povzbuzením k studiu zevrubnějšímu. — 4. Obsahem celkovým sice nic zvláštního neposkytují, ale interessantní obšírným úvodem jsou přednášky *Weylov*: *Vorträge über das »B. G. B.«* a jmenovitě jsou to jeho §§ 8 a 9 pojednávající o »germanistische a soziale Färbung« zákonníka, o »Berücksichtigung der modernen Verkehrs- und Wirtschaftsbedürfnisse«. »Germanistický názor právní je matkou dítěte — zákonníka, romanistický sloužil u dítěte jen za kojnou«; a »boj mezi oběma názory vybojován publikováním zákonníka v neprospěch názorů římskoprávních právě tak jako roku 486 bitva u Soissons mezi Chlodvíkem a Syagriem v neprospěch zbraní místodržitele římského«. Není-li v tom více osobivosti než pravdy a příliš mnoho nevděku proti našim učitelům římským, a jsou-li veškeré prameny, které nejsou původu římského, již proto původu německého (sr. na př. parentelární posloupnost zákonnou, na kterou Weyl výslovně ukazuje), o tom nechť rozhodne zevrubné studium zákonníka samého i prací jiných, které německému zákonníku byly vzorem. — 5. Stručné jsou »*Vorlesungen über das B. G. B.*« vydané O. *Phillerem*.

6. Nejvíce od systému učebnice odchýlil se Dr. Max. *Hachenburg*: *Das B. G. B. für das deutsche Reich*; *Vorträge*, jež nyní již v 2. vydání vyšly. Značné partie zákona (nikoli celý) jsou probrány, ale způsobem zvláštním. Valnou část knihy vyplňují výklady o duchu zákonníka a sice nejprve o principech ideálních (*Das Princip der Billigkeit, der Gerechtigkeit, der Ueber-*

*) Autor již dne 6. ledna 1901 zemřel. Dodatek red.

²³⁾ *Oertmann* na u. m. sv. 15.

²⁴⁾ *Tuhr* na u. m. 1899 č. 16.

einstimmung mit dem Sittengesetze, der Fürsorge für die schwächere Partei), pak o principech praktických (Princip der Rechtssicherheit: bezelstnost, uplynutí času, promlčení lhůty zákonné; Princip der Rechtsgewissheit, kamž počítá předpisy o odstranění stavů pendentních, o obligacích abstraktních, o uznání dluhu a pod.). V této části knihy uvádí detailní, sem zasahující a v celém zákoně roztroušená ustanovení, a velký kus zákona tak spracován. V dalších kapitolách následují ještě obsáhlé partie z části všeobecné, z práva věcného i dědického. Třeba nelze jinak, než vytknouti práci té jisté přílišné shánění se po principech a vtěsnávání předpisů povahou dosti různých pod princip společný, dlužno uznati, že systém pro přednášky velmi příhodně byl volen, a že i nyní přednášky již vytištěné mnohdy živý interest vzbudí a látku k přemýšlení poskytnou.

VI. Z velké části pouze partikulární význam, hlavně pro starší, v dosavadní právo již zapracované praktiky mají spisy, které sobě vytkly za úkol srovnati právo obecné i nejdůležitější, dosavad plativší zákonníky přehledně s právem novým. Tak učinili *Kuhlenbeck*: Von den Pandekten zum B. G. B. (spis dosud nehotový, však jak obsahem vědeckým, tak přihlédáním k právu obecnému a nejdůležitější); *Buchka*: Vergleichende Darstellung des B. G. B. für das deutsche Reich und des gemeinen Rechtes, pro právo obecné, — *Riedel*: Das B. G. B. in Vergleichung mit dem preussischen Rechte, *Wanjeck*: Preussisches und deutsches Civilrecht, *Leske*: Vergleichende Darstellung des B. G. B. und des preussischen Allgem. Landrechtes, *Goldmann-Lilienthal* (z těchto nejlepší), pro právo pruské; — *Förtsch*: Vergleichende Darstellung des Code civile und des B. G. B. für das deutsche Reich, *Barre*: Das B. G. B. und Code civile pro právo francouzské. Též právo badenské a saské doznalo podobného přirovnávacího spracování. Některé postupují dle systému legálního onoho zákona, jenž k právu nového obč. zák. se přirovnává, než způsob ten setkal se s posudkem odmítavým, »ježto nové právo násilně se vtěsnává do staré formy myšlení«.²⁵⁾ Ostatně takřka veškeré tyto spisy již vzhledem k stručnému parafrasujícímu a referujícímu svému obsahu trvalého místa a upotřebení sobě as nezískají.

VII. Ku konci dlužno zmíniti se o spisech, které neobraly sobě za úkol promluvit o právu celého občanského zákonníka, nýbrž jen o některé z pěti jeho knih, třeba že přesně »soubornými« taková díla již nazvati nelze a spíše již název monografie byl by tu na svém místě. Než k takovému rozšíření thematic vede podniknutí nakladatelství *Guttentagova*, které v pojednáních zahrnujících tu celou knihu zákonníka, tu jen část její, již nyní probírá skoro celý zákonník. Promlouvá-li se pak o podniku tom, kterému as nelze upřítí název »souborného zjevu«, jeví se záhodno srovnati s těmito monografiemi závodu *Guttentagova* i jiné knihy pojednávající paralelně o jednotlivých knihách zákonníka. Řečené nakladatelství podjalo se hned r. 1896 úkolu vydati »Das Recht des B. G. B. in Einzeldarstellungen«, z nichž většina (nikoli všechny, jmenovitě ne spis Leonhardův a Lisztův) povstala z přednášek v Právnické společnosti berlínské odbývaných ještě před vydáním zákona, vykládajících i kritisujících předlohu říšskému sněmu danou, po vydání zákona pak dle jeho znění přepracovaných. I spracovány: díl všeobecný *Leonhardem*, všeobecný díl obligačního práva *Stammlerem*, zvláštní *Schollmeyerem*, obligace z činů nedovolených *Liszt*; partie práva věcného spracoval *Strecker*, osobní právo manželské *Jacobi*, manželské právo majetkové *Schröder*, a právo dědické *Strohal*. Nejpozoruhodnější zajisté jsou výklady Leonhardovy, Stammlerovy, Lisztovy a Strohalovy.

Leonhard podává zevrubnou učebnici všeobecného dílu, jednu z nejobsáhlejších a dle obecného mínění i nejsamostatnějších a nejdůkladnějších prací, které vůbec o této části nového zákonníka napsány byly. Interessantní obsahem i methodou (která patrně dává svědectví, že kniha z přednášky po-

²⁵⁾ *Crome*: System.

vstala) je Stammler. Pojednav o jistých úvodních pojmech, obrací se k jednotlivým materiím všeobecné části práva obligačního a sice tak, že zkouší dosah norem na praktickém případě, jež dle potřeby modifikuje. Tak probírá nauku o smlouvách synallagmatických, o nemožnosti plnění, o prodlení, o převodu pohledávek a dluhů, o jejich zániku, o obligacích k ruce nerozdílné. Celé pojednání vyniká pozorováním a vyvíjením stanovisek hospodářských a sociálních autorů tomuto vlastním. Vynikajícím příspěvkem jest též monografie Lisztova, nesoucí nadpis: Kritische u. dogmatische Randbemerkungen. Zvláště duchaplným způsobem probírá tu hlavně ony základní otázky, které tvoří předmět pro společnou práci kriminalisty a civilisty, a třeba že názory jeho ve všech jednotlivostech nesetkávaly se s kritikou příznivou, nelze zneuznati, že mnoho nových hledisek odkryto, mnoho nových myšlének projeveno, z nichž leckteré ihned třeba ani nebyly náležitě doceněny. Strohal, jehož spis vyšel již ve druhém vydání, zachoval si vydáním svého práva dědického jméno důkladného a bystrého a spolu polemického interpreta ustanovení zákonných, jenž vždy za úkol svůj pokládá vniknouti v hloubku látky, stručněji odbytí části snadné, za to zevrubně probrati obtížné. Mnohá pochybení ovšem i tu se vytýkají. Pokud právem, pokud neprávem, v to přinese snad něco světla nové, velmi obsírné (dle sdělení autora na 600 str. čítající) vydání práva dědického, jež v nejbližší době na literárním trhu se má objeviti.

Z ostatní literatury pod tento odstavec spadající nelze jmenovati mnoho cenného. Stůjž zde ještě toto: Všeobecný díl vydal Th. v. der Pfordten: Das neue deutsche Civilrecht in Einzeldarstellungen. O právu věcném pojednávají: Böhm: Das materielle und formelle Grundbuchsrecht; Männer: Das Recht der Grundstücke nach dem B. G. B. (vzdor špatně volenému názvu o celém právu věcném pojednávající, o mobiliárním ovšem mnohem stručněji); Ostermeyer: Handbuch des Sachenrechtes mit Erläuterungen in der Titelfolge des B. G. B. Právo dědické spracovali jmenovitě: Böhm: Das Erbrecht des B. G. B. systematisch dargestellt, a Pelargus: Das Erbrecht des B. G. B.

Krčmář.

V prosinci 1900.

Právo obchodní a směnečné.

Nové rakouské patentní právo. Srovnací studie na základě min. nař. z 15. září 1898, č. ř. z. 156—164, se zřetelem na patentní právo německé, anglické a americké. Sepsal JUDr. Josef Sládeček, advokát. Praha; nákladem patentního spolku 1899. (Str. XVI a 237.)

Vydáním nového patentního zákona z 11. ledna 1897, č. 30 ř. z., jenž svou vnitřní hodnotou představuje pokrok vědy i praxe co do ochrany vynálezů, rozhodlo se též zřídlo literární produkce pro tento obor. Vzhledem k důležitému praktickému účelu ochrany patentní jsou zajisté na místě též spisy určené předem pro širší kruhy neprávnické. Dobré přehledné vylíčení toho druhu přinesl již »Obchodní sborník« od R. Hotowtze a J. Grubra pořádaný (Obchodní knihovna »Merkur« čís. 9, str. 3—51); valně objemnějším jest spis výše uvedený, jenž podobně si klade za úkol (str. 2), vysvětliti jednotlivá ustanovení patentního zákona pro praktickou potřebu našich širších kruhů odborných.

Výkladům předaslán delší všeobecný úvod (str. I.—XVI.) věnovaný hlavně národohospodářskému významu ochrany patentní; výklady pak dělí se systematicky ve tři díly: — první díl bez zvláštního nadpisu obsahuje